

BÜYÜĞÜM AZİZ BERKER

Mediha YURTTABİR

30 Haziran 1939 tarihinde Türkiye Kütüphanelerinin sorumluluğu kendisine verilen Aziz Berker, 30 Haziran 1964 de bu hizmette 25. yılını doldurmuş bulunmaktadır.

Bir görevde araya fasıla vermeden 25 yıl çalışabilmenin bu memleketin kültürüne ne çok şey kazandırdığını inceleyecek olursak, Aziz Berker'in Türkiye'ye her yönü ile modern kütüphaneciliği getirdiğini bu alanda Türkiye imkânları dahilinde hiç bir boşluk bırakmadığını görürüz.

Türkiyemizin, batı anlamına göre ve kütüphane ihtiyaç ve kavramına göğnü-müzce istediğimiz gibi henüz ulaşılmış olmadığı açık bir gerçektir. Buna rağmen Türkiye Kütüphaneleri, bu gün halk'a olsun ve her kademedeki öğrenim kurumlarına olsun kitap ve kütüphane ihtiyacını duyurtacak bir seviyeye yükselmiştir.

İnsan denilen yaratığın ne dökülürse ne konulursa şekil alacağı bir pota olmadığı öğrenilmiştir. Kişisel kabiliyet ve istidatlara göre bir eğitim ve öğretimin bu gün herkes tarafından kabul edildiği bir gerçektir. Bilhassa ilk ve orta öğrenimde bu gerçeğe imkân ve şartlarımızı zorlayarak yönelmemiz artık kaçınılmaz bir hale gelmiştir.

Aziz Berker, 25 yıllık kütüphanecilik hayatında bu gerçeğe inanarak elinden geldiği nisbette hizmet etmiştir.

İşte Çocuk Kütüphaneleri, işte Halk Kütüphaneleri, işte Okul Kütüphaneleri, işte Meslek İare Servisleri, işte Sabit ve Seyyar İare Servisleri, işte her türlü ilmi araştırmalara elverişli İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Oryantalizm alanında emsalsiz bir inceleme ve araştırma merkezi durumuna getirilen İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, ömürlerin harcadığı müesseselerdendir.

Aziz Berker, Dünya Kütüphaneciliğinin, bilgi ve tekniği üzerinde derin ve geniş bilgiye sahiptir. Bütün bu bilgi ve teknik karşısında kendisine daima şu soruyu sorardı:

Evet ya biz neyiz, bu bilgiler karşısında biz neler yapabiliriz, maddi ve manevi gücümüzün yeterliği nedir?

Türkiye Çocuk Kütüphanelerinin kendisine özgü orijinalitesi, halkı okutmak yetiştirmek için yaptığı ve yaptırdığı denemeler ve aldığı neticeler bu gün Türkiye Kütüphanelerinde bu memlekete göre tatbik olunan teknik bu sorunun getirdiği neticeler olmuştur.

Aziz Berker, bütün çalışmalarında gerçeklere dayanmıştır. İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi 15. asrın imaret manzumesinde kurulmuştur. Bir harabe, ciddi bir ilim ve kültür müessesesi yapmıştır. Bu gün Devlet Kütüphanemizin olduğu modern kütüphanecilik merhale ve seviyesi, Avrupa'daki ileri emsallerinden daha az değerinde değildir. İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi bütün koleksiyonlarını istifadeye koyabilme mutluluğuna varmış bir kütüphanemizdir. Binasının esasında bir imaret oluşu, modern bir kütüphane olarak kurulmasına ve işletilmesine mâni olamamıştır.

Eski bir imaret binasının modern bir kütüphane haline getirilebilmesi, Süleymaniye medreselerinin şarkiyatla ilgili modern bir kütüphane olması ancak ideal sahibi insanların inanışına dayanır.

80.000 in üzerinde yazma koleksiyonları ile Süleymaniye Kütüphanesi, mikrofilm ve fotokopi ve kitap patoloji servisleriyle koleksiyonlarının kendine mahsus ilmi özelliği içinde orijinal bir tasnif sistemi tatbik olunarak muhtevasını eksiksiz olarak dünya ilminin istifadesine koyabilme bahtiyarlığına erişebilmiştir. Dünyada hiç bir kütüphane şarkiyat konusunda Süleymaniye Kütüphanesinin sahip olduğu ilim ve sanat hizmetlerine yanaşabilme niteliğinde değildir.

Aziz Berker, Halk Kütüphaneciliğinde insan yükseltmenin tek çaresini kitaba bağlamıştır. O, halkın kütüphane yoluyla yükseltilmesinde sosyal ve ekonomik bütün ihtiyaçlarını dikkate almayı ve halk kütüphanelerini bu esasa göre geliştirmeyi esas bilmıştır. O, insan ruhunun, insan yaşayışının bir çok ihtiyaçlarının halk kütüphanelerinde giderilebileceğine inanmıştır.

Aziz Berker, Türkiye Kütüphaneciliği işleyişine, tekniğine, idaresine ait muhtelif yönetmelikler ve enstriksiyonlar hazırlamış ve bastırmıştır. İsmet Parmaksızoğlu ile birlikte Yazma ve Eski Basma Kitaplarının Tasnif ve Fişleme Kılavuzu'nu Dewey esasına göre meydana getirmiştir. Bu kılavuzun tasnif şeması tamamıyla orijinal bir kıymettedir. Onun içindirki kılavuzun Mısır'da Arapça'ya çevrilerek bastırılmasına teşebbüs edildiği bir gerçektir.

Aziz Berker, aynı zamanda bir Türk psikoloğudur. Halkın Kütüphane ihtiyaçlarına yöneltmeyi başarmış bir insandır.

Memleketimizde Kütüphanelerin yayılmasının sadece bir devlet işi olmayıp, bir halk işi de olduğuna inanmaktadır. Kütüphanelerin Türkiye yüzeyine yayılması böylesine anlayışın bir eseridir. Her yerde Halk, artık kütüphane ihtiyacını duymuştur. Bu gün Türkiyemizde Kütüphane yapmak ve kurmak için 75 Derneğin faaliyette bulunduğu, Çorum, Tekirdağ ve Ceyhan'da istifadeye açılan ve Akhisar'da, Kozan'da, Akşehir'de ve Bolvadin'de yapılmakta olan Halk Kütüphaneleri binaları, halkın eseridir. Ayrıca devlet tarafından, Urfa, Maraş, Gümüşhane, Trabzon ve Adıyaman'da yapılmakta olan modern halk kütüphaneleri binaları, 1965 yılında istifadeye konulmuş olacaktır.

Aziz Berker, 25 yıl içinde halk'a işte böylesine bir kütüphane ihtiyacını aşmıştır.

Aziz Berker'in başarılarının en önemlisi, kütüphanelerimizi medrese menşelilerden kurtararak Üniversite ve Lise menşeli modern ilim zihniyetinde bir kadroya kavuşturmasıdır. Onları, bu 25 yıl içinde kütüphanecilik kurs ve seminerlerine tâbi tutmuş ve bir kısmını da Avrupa, Amerika ve orta şark kütüphanelerinde

tetkiklere yollamıştır. Böylece yurdun her köşesinde değerli ve idealist elemanların kütüphaneler örgütüne kazandırmış bulunmaktadır.

Aziz Berker'in, ömürlerini kütüphanelerine veren personeli ile Türkiye Kütüphaneciliğinin bu günkü merhalesinde her türlü başarıyı, bu idealist meslektaşlarının gayret ve faaliyetleriyle sağlayabildiği bir hakikattir.

Aziz Berker, Türkiye Kütüphanelerine hizmeti, varlığının mânasına bağlamıştır. O, inanç sahibi bir insandır. Nitekim bu inancı ile Kütüphaneciliği pasif bir meslek bir geri hizmet konusu telâkki eden zihniyeti yıkmış bulunmaktadır. Bu günkü kütüphanelerin onun yetiştirici ellerinde eğitim savaşımızın ön cephe kururları haline gelmiştir.

Aziz Berker'in bu yılmaz ve tükenmez çalışmalarını yakından veya uzaktan izleyen bazı profesörlerin O'nun hakkında yazdıkları yazılardan bazı pasajları kaydetmeden geçemiyecğim.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik kürsüsü Profesörü Sayın Arthur M. Mc. Anolly. 15.5.1964 tarihli mektubunda:

..... Sizi aynı zamanda, Türkiye'de Kütüphanecilik hizmetlerinin yerleşmesinde gösterdiğiniz büyük başarıdan dolayı da tebrik etmek isterim. Bilhassa halk'ı kuracakları kütüphanelerin masraflarının büyük kısmını karşılamaya ikna ederek yaptığınız örnek önderliğinizi, halk kütüphanelerinde sizin gayret ve anlayışınızla gelişmiş bulunan eğitim ve kültür faaliyetlerini ve yönettiğiniz kütüphanelerin çoğaltılması programına ait tecrübelerinizi özel bir ilgi ile dinledim. Başarılarınızın büyük kısmı da şüphesiz kişiliğiniz, başkalarını da teşvik eden meslek aşkınıza, insanlığınıza ve özellikle çok çalışmanıza bağlıdır. Milletinizin size minnet borcu büyüktür...

Türkiye Kütüphanelerinde tetkikler yapmak üzere memleketimize gönderilen Amerika Kentucky Üniversite Kütüphanesi Müdürü Dr. Lawrence S. Thompson, incelemelerinin neticelerini bir raporla Millî Eğitim Bakanlığına bildirmişti. Bu raporda kütüphanelerimiz ile Aziz Berker hakkında belirttiği notlardan bazı kısımları:

..... Hakikaten, son on yıl içerisinde kütüphanelerin kaydettiği ilerlemeyi gözden geçirince insan öyle bir huzur duyuyor ki, başarılarının ihtiyaçlarını gölgede bırakmasına adeta göz yumacağı geliyor Beyazıt ve Süleymaniye Kütüphanelerinin «evvel ve sonra» fotoğraflarına bir göz atmanızı bilhassa hepimize tavsiye ederim. O zaman, bu büyük değişmeyi sağlamış olan Ankara ve İstanbul'daki şahsiyetlerin, Türk Devletinin kütüphane hizmetleri için tahsis edebileceği meblâğı ne kadar vukuflla kullanabileceğine kanaat getirmiş olursunuz.

Yine aynı raporda :

..... İşte Türkiye için gelişmesini arzu ettiğim bu çeşit bir programdır. Aziz Berker idaresinde kuvvetli bir kütüphane idareniz var ki gelecek nesiller bunun kıymetini daha çok takdir edeceklerdir. Bu idarenin programlarını ve arzularını ve destekliyecek elle tutulur mali yardımı kendisinden esirgemeselisiniz.

Dr. Lawrence S. Thompson'un 21 Mart 1952 yılında Aziz Berker'e hitaben yolladığı mektubun metnini aynen arz ediyorum.

My dear Aziz Bey:

21 March 1952

But I am going to thank you specifivally not so much for what you have do in hand even as I dictate this letter). It was a wonderful experience to have been with you and your colleagues these last three months.

But I am going to thank you specifivally not so much for what you have do ne for me but for what you have done for Turkish Libraries. I have seen your accom plis hments with my own eyes. If Mustafa Kemal was Atatürk you should be Ata - Kütüphanecileri.

Sincerely,
Lawrence S. Thompson
Director of Libraries
UNIVERSITY OF KENTUCKY

Bu mektubun tercümesi

Azızim Aziz Bey,

Size teşekkürle borçlu olduğum çok şey var (hattâ tesadüfen şu mektubu yazdırırken, elimde tesbihim bulunuyor); şu son bir kaç ay sizinle ve meslekdaş-larınızla beraber olmak harukulâde bir tecrübe idi.

Fakat size olan daha ziyade bana yaptıklarınız için değil, fakat Türk Kütüp-hanelerine olan hizmetlerinizden dolayı teşekkür edeceğim. Sizin başarılarınızı bizzat gözümle gördüm. Eğer Mustafa Kemal Ata-Türk ise sizin de Ata-Kütüp-hanecileri olmanız gerekirdi.

Saygılarımla.

Lawrence S. Thompson

Azız Berker'in Eserleri :

- 1 — Mora ihtilâli tarihçesi
- 2 — Türkiye ve İlköğretim
- 3 — Türkiye Okullar Klavuzu
- 4 — Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği
- 5 — Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği Tadilleriyle 2. baskı
- 6 — Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği
- 7 — Meslek İare Servisleri Yönetmeliği
- 8 — Halk İare Servisi Yönetmeliği
- 9 — Yazma ve Eski Basma kitapların tasnif ve işleme klavuzu
(İsmet armaksızoğlu ile birlikte)
- 10 — Dewey Esasına uygun «İslâmi ilimler tasnif şeması»
(İsmet Parmaksızoğlu ile birlikte)
- 11 — Tarih - Coğrafya Yazmalar Katoloğu
- 12 — Yazma Divanlar Katoloğu

Bu iki kataloğun ilmi sevk ve idaresini ve redaksiyonunu ve neşir programını bizzat yapmıştır.

13 — Muhtelif makaleler

14 — Kitap Kataloqlama Kuralları.

Aziz Berker'in Özellikleri :

Siportif faaliyetlerle çok ilgilenir,

Sosyal ilimler, Tarih ve Edebiyat eserlerine karşı fazla ilgi duyar,

Evinde özel bir kütüphanesi vardır.

Din ve Tasavvuf konularına ayrı bir ilgi duyar,

Mevlâna'ya, Hacı Bektaş-ı Veli'ye, Hacı Bayram-ı Veli'ye karşı derin bir saygısı vardır.

Güzel Sanatlara merakı çoktur,

Atatürk'e büyük bağlılığı ve derin hayranlığı vardır,

O'nun ülkülerine daima, genç kalmış bir heyecanla bağlıdır,

Hür düşüncelidir,

Korkusuz ve mücadelecidir,

Politika dışında kalmaya çok önem vermiştir.

Tabiatı çok sever,

Evlidir. 3 çocuğu, 4 torunu vardır,

Dürüst bir idarecidir,

Kütüphaneciler O'nu «Baba» olarak anar ve öyle ararlar.